

BUITEN

11^E JAARGANG N^O. 9.

ZATERDAG 3 MAART 1917.

Foto C. Steenberg.

UIT UTRECHT'S NEDERKWARTIER.
DE TOREN VAN HET VOORMALIG HUIS DEN HAM BIJ VLEUTEN.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE STERRENHEMEL IN MAART, DOOR A. A. N. BLZ. 98
 DE BELANGWEKKENDE GESCHIEDENIS VAN MEVROUW
 BALFAME, DOOR GERTRUDE ATHERTON (9). " 99
 UIT UTRECHT'S NEDERKWARTIER, (SLOT), DOOR C. VREE-
 DENBURCH JR., (GEÏLLUSTREERD) BLZ. 97, 100—103
 VAN EEN ZIEKENHUIS TE PARIJS, ANNO 1789, DOOR S. BLZ. 101
 HAAR KEUZE, DOOR DAVID P. ABRAHAM " 102
 IN DE BERGEN, (GEDICHT), DOOR PIERRE FRANSSSEN " 104
 ADEBAR, DOOR A. B. WIGMAN, (GEÏLLUSTREERD) BLZ. 104 EN 105
 DE HERVORMDE RENAISSANCE-KERKEN IN NEDERLAND,
 ALS ZELFSTANDIG BOUWWERK GESTICHT, DOOR JHR.
 J. H. SCHORER, (GEÏLLUSTREERD) BLZ. 105, 106—108
 HET AMERIKAANSCH DUEL, DOOR EWALD GERHARD
 SEELIGER (15) BLZ 107

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afsonderlijke Nummers kosten 8 dagen na de verschijning 15 cts., daarna wordt de prijs 25 cts.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
 K. Groosbeek & Paul Nijhoff -AMSTERDAM-

DE STERRENHEMEL IN MAART.

HET volgende overzicht geeft den stand der sterrebeelden voor 7.5 uur sterretijd, d.i. omstreeks 8 uur middelbaren tijd. Men zie het kaartje in de N. R. Ct.

- Zenith: Giraffe, Lynx;
- Noorden: Kleine Beer, Cepheus, Draak, Hagedis, Hercules, Lier, Zwaan;
- Noordoosten: Kroon;
- Oosten: Grootte Beer, Boötes, Hoofdhaar van Berenice, Jachthonden, grootte en kleine Leeuw, Maagd;
- Zuidoosten: Beker, Lynx, Sextant, Waterslang;
- Zuiden: Schip Argo, Duif, Eenhoorn, Haas, grootte en kleine Hond, Kreeft, Tweelingen;
- Zuidwesten: Vloed Eridanus, Orion;
- Westen: Driehoek, Perseus, Ram, Stier, Visschen, Wagenman, Walvisch;

Noordwesten: Andromeda, Cassiopeia, Giraffe, Pegasus.
 De winterconstellaties verdwijnen deze maand langzamerhand in de avondschemering.

De Melkweg loopt te 8 uur van het Zuiden naar het Noorden; in het westen staat hij 60° tot 70° hoog boven den horizon.

Ook in Maart is het Zodiakaallicht zeer goed waarneembaar. Men zoek op maanvrije avonden, dus na den 10^{en} — de maan is den 8^{en} Maart vol — ongeveer anderhalf uur na zonsondergang naar een matte lichtpluim die schuin naar links hellend op den Westerhorizon staat. De heldere planeet Jupiter zal dit jaar wel wat hinderen.

De Gegenschein gaat deze maand van den Leeuw in de Maagd over en staat vrij gunstig; het zal bij afwezigheid van maan, dus in de tweede helft van Maart, misschien wel mogelijk zijn dit vage en zeer zwakke schijnsel een enkele maal te vinden.

Algol minima zijn op geschikte uren waarneembaar: den 1^{en} Maart te 9 uur 1), den 4^{en} te 6 uur 1), den 21^{en} te 11 uur en den 24^{en} te 8 uur. Mira Ceti is nog tot half Maart zichtbaar, maar waarschijnlijk niet meer in een binocle; daarvoor gaat de ster te laag staan. De ster α Cygni is nu aan den morgenhemel te zien: zij is veel in helderheid toegenomen en kan gemakkelijk in een binocle worden gezien.

De tijdsvereffening neemt in Maart sterk af; in het begin der maand is de zon 13 minuten, in het eind nog maar 4 minuten bij de klok achter.

De Zonnevlekken beschrijven deze maand banen over de schijf, die naar het Noorden gekromd zijn.

1) Deze uren zijn in de N. R. Ct. van 15 Februari (Avondblad B) onjuist opgegeven.

Den 20^{en} Maart bereikt de zon het voorjaarsnachteeningspunt: de lengte vangt aan en de zon beschrijft haar dagelijksche baan in het Noorderhalfvond des hemels. Echter is al sinds den 18^{en} in het Noorderhalfvond des hemels. Echter is al sinds den 18^{en} de dag langer dan 12 uren. Men rekent namelijk de opkomst en den ondergang der zon niet naar het midden der schijf, maar naar den bovenrand, die bovendien zeer merkbaar door de straalbreking in den dampkring omhoog wordt getild. Op het oogenblik dat naar deze opvatting de dag begint of eindigt, staat eigenlijk het middelpunt der schijf ongeveer een graad onder den horizon en dat geeft telkens een winst van ongeveer zes minuten. Ik verwijs naar de uitvoerige uiteenzetting in N°. 9 van den zevenden jaargang.

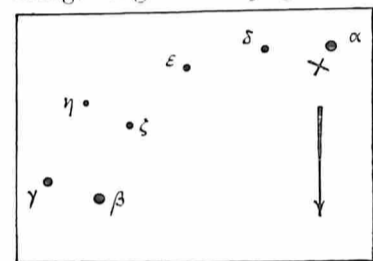
Mercurius, Venus en Mars zijn niet of nauwelijks waarneembaar.

Jupiter is nog maar alleen in den vóórvond te zien; deze planeet staat, langzaam Oostwaarts loopende, in het Zuidelijk deel van het sterrebeeld Ram, en gaat half Maart al iets na negen uur onder.

Saturnus gaat half Maart omstreeks 16 uur onder, en is dus nagenoeg den heelen nacht zichtbaar; de planeet blijft tot den 25^{en} in het sterrebeeld Tweelingen langzaam terugloopen, en hervat dan haar Oostwaarts gerichte beweging.

DE KLEINE BEER.

Als men den boog van β van den Grooten Beer (zie Buiten XI N°. 1) naar α ruim vijfmaal met zijn eigen bedrag verlengt, komt men aan een heldere vrij eenzame ster: de Poolster, of α van den Kleinen Beer. Zij vormt het uiteinde van een gemakkelijk kenbare groep van 7 sterren, $\alpha \beta \gamma \delta \epsilon \zeta \eta$; de afstand $\alpha \gamma$ bedraagt ongeveer 19 graden. De boog $\alpha \delta \epsilon \zeta \beta$ is naar den grooten Beer toe gekromd, gelijk blijkt uit de pijl, die in de figuur naar de sterren α en β van dit sterrebeeld wijst (zie ook Buiten II N°. 45).

Het is bij de overeenkomst der beide sterrebeelden niet te verwonderen, dat men ze vaak met denzelfden naam ziet aangeduid: ze heeten beide Beer, Wagen, Ploeg, Triones.

Maar de kleine Beer heeft bij de Grieken bovendien nog eigen bijnamen gehad. Vooreerst vindt men *Kynóσουρα* (= hondestaart), „daar de staart als bij een hond omhoog gericht is”, en niet omlaag, zooals bij den grooten Beer. Verder *Φοίνιξ*, omdat de Grieken den kleinen Beer van de Foeniciers overnamen als middel, om het Noorden te vinden. In het bijzonder kan daarvoor de Poolster (*Polaris*) dienen, die thans maar 1¼ graad van den Noordpool — in de figuur door een kruisje aangegeven — verwijderd is, en er zelfs in de eerstvolgende eeuwen nog veel dichterbij zal komen: omstreeks het jaar 2100 zal de afstand slechts 28' bedragen.

De Poolster is wel het eenvoudigst denkbare middel, om zich te oriënteeren. Want wie dat overdag door de zon wil doen, moet altijd nog een horloge bij zich hebben. Maar de Poolster wijst op elk uur van den nacht zonder groote fout onmiddellijk den hemelpool en daarmee het Noorden aan.

De kleine Beer is een heel geschikt sterrebeeld, om zich met de „grootten” der sterren vertrouwd te maken. De Poolster en β zijn van de tweede grootte (eigenlijk 2 m. 2 en 2 m. 3), γ is van de derde (3 m. 2), $\delta \epsilon \zeta$ zijn van de vierde (4 m. 4, 4 m. 4 en 4 m. 5) en η is van de vijfde grootte (5 m. 1); m staat hier voor *magnitudo*. Wat veel helderder is dan de Poolster, heet eerste, wat veel zwakker is dan η , en voor het bloote oog maar juist goed zichtbaar, bij afwezigheid van maanlicht, heet zesde grootte. De indeeling der sterren naar grootten is bijna onveranderd van den Alexandrijnschen astronoom Ptolemaeus (tweede eeuw n. Chr.) overgenomen, die ze waarschijnlijk weer aan zijn beroemden voorganger Hipparchus (tweede eeuw v. Chr.) had ontleend. Ook den niet zeer praktischen term „grootte” voor helderheid danken wij aan Ptolemaeus, die van *μειέβη* spreekt.

Het is eerst omstreeks 1836 duidelijk geworden, wat de term „grootte” eigenlijk beteekent. Uit fotometrische bepalingen van John Herschel bleek, dat de gemiddelde ster eerste grootte ongeveer honderdmaal zooveel licht geeft als de gemiddelde ster der zesde grootte. Een verschil van 5 grootteklassen komt dus met een verhouding 100 in helderheid overeen, en dat beteekent voor één grootteklasse derhalve een verhouding 2.512, daar dit getal, tot de vijfde macht verheven, 100 oplevert. Wordt geen groote nauwkeurigheid verlangd, dan kan men verschillen van 2, 3 en 4 grootten door de helderheidsverhoudingen 6½, 16 en 40 voorstellen. (Voor een iets uitvoeriger bespreking verwijs ik naar Buiten II, No. 45).

De belangrijkste en uitgebreidste reeks van helderheidsmetingen danken wij aan de Amerikaansche sterrewacht van Harvard College, bij Boston. Haar directeur, E. C. Pickering, vergeleek duizenden sterren van den Noordelijken hemel met de Poolster, waarvoor de grootte 2 m. 15 werd aangenomen. Wel is later helderheid is — zij ondergaat in 4 dagen een regelmatige lichtwisseling tot een bedrag van ongeveer 0 m. 1 — maar de grondniet gevaarlijk ondermijnd.

A. A. N.

De belangwekkende geschiedenis van Mevrouw Balfame

(9) DOOR GERTRUDE ATHERTON.

RUSH had zijn beenen geschikt in het kleine wagentje en verder ging het, vlug den effen weg af. „Mijn hoofd is nog te warm om er over na te denken”, zeide hij. „Wat denk jij ervan?”

„Hij had vele politieke vijanden; bovendien is hij de laatste twee jaar hoe langer hoe ondragelijker geworden, en daarom vermoed ik, dat hij ook meer dan één vijand in zijn eigen partij had. Maar 't is niet onwaarschijnlijk dat het een of ander meisje het gedaan heeft. Om de een of andere reden mochten de losse zusjes hem wel, en in den laatsten tijd heb ik hem herhaaldelijk zien rondrijden met een roodharig meisje, dat er uitzag alsof ze in staat was om de eerste de beste reden te schieten.”

„Ik wil aan jou wel bekennen, dat ik mevrouw Balfame, een paar minuten na dat zij haar verliet, nog gesproken heb. Ik kookte van woede. Ik wou dat ik Balfame meegenomen had naar den achterkant van het clubgebouw, en hem daar met een rijzweep had afgeranseld, inplaats van hem naar Sam's auto te brengen. We zijn tegenwoordig te beschaafd. Ik ging enkel naar zijn huis om zijn vrouw te vragen zich te laten scheiden van den bruijt, en mij te trouwen. Twee eeuwen geleden — misschien één eeuw — zou ik haar hebben opgenomen, en haar op mijn paard hebben getild en weggegaloppeerd zijn, de bosschen in. We zijn er niet op vooruitgegaan; we hebben er enkel veel breedsprakigheid voor in de plaats gesteld, en dat noemen we beschaving.”

„Juist. Liet ze je binnen?”

„Toch niet. Dat kon je ook wel weten zonder het te vragen. En ze wilde evenmin als eerst van een scheiding weten. Toen ik aanbood om ruzie met hem te zoeken, sloeg ze enkel de deur voor mijn neus dicht. Maar ik ging naar het raam en liet haar beloven, dat, als ze in moeilijkheden zat, ik de eerste zou zijn om wien ze stuurde —”

„Maar dat was je per slot van rekening tóch niet!” Er klonk een naijverige triomf in Dr. Anna's stem. „Ik was de eerste. Maar bekommer je maar niet om mij. Ik heb haar al veertig jaar lang aanbeden, en jij kent haar nog niet eens evenveel weken. Zeg me eens, verborg je je misschien ergens in den omtrek van het huis om het oog op haar te houden? Ze moet heelemaal alleen geweest zijn. Alle meiden in de stad gaan Zaterdagavond uit.”

„Ik dacht wel, dat Sam hem den geheelen nacht bij zich aan huis zou houden. Bovendien wist ik, dat ze een revolver had. Dat had Balfame me verteld op den dag dat hij er een voor haar in New York kocht, toen die inbraken begonnen.”

„Nou, als ik jou was, zou ik maar aan niemand vertellen, dat je aanboodt om haar man uit den weg te ruimen — een paar minuten vòòr hij werd vermoord! Dat zou wel eens onnoodig last kunnen meebrengen voor een advocaat die bezig is zijn reputatie te vestigen.”

„Ik ben heel goed in staat voor mezelfen te denken en voor mezelfen te zorgen,” zei hij hooghartig, gekwetst door haar toon. „Als je me schuldig verkiest te beschouwen, dan staat je dat vrij. En laat ik je dit zeggen, dat als ik het gedaan had, ik mijn hoofd niet in den aschammer zou stoppen.”

„Nee, maar je zoudt je best kunnen doen om den electrischen stoel te vermijden. Dat zal niemand je kwalijk nemen. Zooals ik je al gezegd heb, ben je veilig voor zoover het mij betreft. Ik zou zelfs geen hond naar den electrischen stoel kunnen sturen. Dat wil zeggen” — zij keek hem dreigend aan — „als je Enid Balfame tenminste liefhebt en haar wenscht te trouwen.”

„Haar liefhebben? Ik zou haar trouwen al had ze het zelf gedaan en ik haar op heeterdaad had betrapt.”

„Dat is het ware, zou ik denken.” Zij tikte hem goedkeurend op de hand. „Ik zal alles doen wat ik kan om je te helpen. Op 't oogenblik is ze nog heelemaal niet verliefd op je, maar dat komt omdat ze het meest kuische wezen op aarde is, en zelfs geen oogenblik zou kunnen denken aan een man dien ze niet zou kunnen trouwen. Ze is een van de laatste grootsche vertegenwoordigers van het oude puriteinsche geslacht — en als je eens evenveel laag-bij-de-grondsche en heimelijke ontrouw zag als ik, en als je evenveel zwaarmoedige, zenuwzwakke vrouwen als ik slaapmiddeltjes moest voorschrijven als ik, — o Heer, dan zou je je er niet over verwonderen, dat ik Enid Balfame in de hoogste hemelen zie schitteren in kouden glans. 't Is mogelijk dat ik haar een beetje idealiseer, maar dat kan me niet schelen. Het zou al een heel droevige wereld wezen, als men niet één menscheijk wezen kon verheffen boven het gewone zoodje. Enfin, dit kan ik je wel zeggen, ze mag je wel, en je hebt haar belangstelling opgewekt. Zorg dus dat je bij de hand bent als ze je eens noodig mocht hebben. Als deze opwinding voorbij is, en ze genoeg heeft van al dat vrouwengekakel, zal ze zich uiteraard tot jou wenden, als je haar tenminste op de juiste manier weet te pakken, en niet te gauw op het tooneel verschijnt. Kalm aanhouden en tact, dat zal je den slag doen winnen. Ik zal een goed woordje voor je doen.”

„Ik moet zeggen, dat ik 't verduiveld hartelijk van je vind!” Hij boog zich naar haar over en kuste haar impulsief. Toen Dr. Anna de aanraking dier warme lippen op haar eenigszins verwelkten wang voelde, verbaasde zij zichzelf en hem met in

tranen uit te barsten. Een oogenblik later echter had zij die tranen gedroogd en liet zij een grappig, gorgelend lachje hooren.

„Stoor je maar niet aan een dwaze, oude vrijster — die Enid Balfame liefheeft meer dan haar leven. En bovendien ben ik maar een plattelandsdokteres, Dwight, die een moeilijken nacht achter den rug heeft, met 't in de wereld helpen van een ongelukkig vrouwelijk wezen temeer. Ik voel me veel beter nu ik eens uitgehuld heb, — de eerste keer na mijn schooltijd, toen jullie jongens me altijd plaagden omdat ik wangen als roode appels had — je zult je mij wel niet meer herinneren op de school vroeger in jullie dorp, Renselaerville. Ik heb daar ook een tijdje gewoond, en ik herinner me je nog heel goed. Maar 't is nu de tijd niet voor herinneringen. Waar woon je? Met drie minuten zijn we aan den buitenkant van het dorp.”

„Ik woon op kamers in 't Brabant-hotel.”

„Houden ze er daar een nachtportier op na?”

„Nee; 't wordt in appartementen verhuurd.”

„Mooi. 't Zal tegen eenen loopen.”

Zij reed snel door het slapende stadje, en minderde vaart op den hoek van de Main Street en Atlantic Avenue. Rush sprong eruit, met een woord van dank en ging de laan af naar het Brabant Hotel. De boomen hier waren noch oud noch dicht bij elkaar, want dit was het kwartier der rijke forensen en van de oudere inwoners wien het goed was gegaan in de wereld, en die nieuwe huizen hadden laten zetten. Doch er was nergens een sterveling te zien, en hij ontsloot de deur van zijn vrijgezellen-kwartier, en ging onopgemerkt de twee trappen naar zijn kamers op.

IX.

Toen Rush de deur achter zich gesloten had, verplaatste zijn gekwelde geest zijn last. Indien Dr. Anna hem niet had ontmoet zou hij ongetwijfeld hebben doorgelopen totdat hij uitgeput was, en dan ergens een trein hebben genomen, en later bleek en ontredderd in Elsinore zijn aangekomen, als een verdacht sujet. Niemand wist beter dan hij, dat in een kleine gemeenschap de bliksem der verdenking onophoudelijk flikkert, en de gezichten van onschuldigen zoowel als die der schuldigen verwrongen doet uitkomen. En half verwachtte hij beneden in de gang een courantenverslaggever te vinden, die hem stond op te wachten.

Voor hij de lichten opdraaide, ging hij op den tast naar het venster en trok de gordijnen dicht. Er kon wel eens een rechercheur of een persmuskiet op de schutting aan den overkant zitten. Zijn in de strafwetten geschoolden geest was zich ten volle van het gevaar bewust, en waarschuwde hem, zich er in alle opzichten tegen te wapenen.

De procureur van het district, een partijganger van Balfame, handig, eerzuchtig, maar te slecht opgevoed, om te kunnen hopen Brabant met promotie te kunnen vaarwel zeggen, of zelfs, daar hij geen politieken invloed bezat, om in zijn district tot den hoogsten rang te klimmen, haatte den bijzonder knappen indringer, die hem gedurende den korten tijd dat de laatstgenoemde in het district was, tweemaal een nederlaag had bezorgd. Dat Rush oorspronkelijk uit het district afkomstig was, maakte de zaak des te erger. Als het district niet goed genoeg voor hem was om mee te beginnen, waarom was hij dan niet gebleven, waar ze hem beter konden gebruiken?

Maar Rush zette hem uit het hoofd toen het hem plotseling met schrik inviel dat hij Alys Crumley in het Clubgebouw had zien schetsen terwijl hij schermutselde met David Balfame. Hij kende haar eerezucht om als teekenaarster een positie te verwerven aan een New Yorksch blad; doch de mogelijkheid dat zij het geheim van zijn belangstelling had graden uit het feit dat hij een eind had gemaakt aan de scène, of dat zij misschien van plan was haar schets te verkoopen aan een der verslaggevers, zou hem weinig verontrust hebben; zoo de teekenaarsters niet een jonge dame was geweest, welke hij een paar maanden geleden had opgehouden te bezoeken.

Hij had Alys Crumley ontmoet, ongeveer achttien maanden nadat hij in het district Brabant was teruggekomen en ongeveer drie maanden nadat hij van Dobton naar Elsinore was verhuisd, en had zich dadelijk aangetrokken gevoeld door haar levendigen, energieken geest, met een eigen persoonlijkheid en een tegelijk chique en artistieke verschijning.

Miss Crumley beroemde er zich op dat zij tenminste in Elsinore uniek was, en hoewel haar dikke, goed verzorgde haar met klassieke strengheid gekapt was, en zij zachte kleedjes van niet te beschrijvensnit droeg in huis, en op de avondjes bij hare vriendinnen, was zij toch veel te scherpzinnig om, waar het de gewichtige kwestie van straatdracht betrof, van de mode van het oogenblik af te wijken. Gedurende haar kort verblijf in de courantenwereld, had zij in Park Row de aandacht getrokken van de critische vrouwelijke verslaggevers, als een meisje dat zich chic wist te kleeden en er toch dat persoonlijke trekje aan wist te geven dat, als het beproefd wordt door degenen die het genie om zich te kleeden missen, het effect van den allerbesten tailleur totaal bederft. En toch was Miss Crumley geenszins een klant van die bijzonder dure autocraten der Fifth Avenue; zij kocht haar kleedjes in de confectiemagazijnen, maar, als zoo menig Amerikaansch meisje, wist zij wát zij moest koopen, en bovenal, hoe zij haar kleeren moest dragen.

(Wordt vervolgd).

Foto C. Steenberg.

UIT UTRECHT'S NEDERKWARTIER.
TOREN EN POORTJE VAN HET VOORMALIG HUIS DEN HAM BIJ VLEUTEN.

UIT UTRECHT'S NEDERKWARTIER.

(Slot).

L ANGS den Breudijk, waar enkele boerenwoningen, zooals b.v. „Broekhuijzen” en „Eenhoorn” door bouw, ligging, overblijfselen (gevelsteen bij de eerste, wapen bij de tweede) op den ouderdom van dezen weg wijzen, komt men van Harmelen in Vleuten. Voor echter dit dorpje bereikt is, ziet men, reeds op verren afstand, den hoogen vierkanten toren van de ridderhofstad „Den Ham”. Een eenvoudig poortje met het jaartal 1642 geeft toegang tot het erf van de boerenwoning, waartoe nu die toren behoort en een geschilderd bordje draagt nu eens niet het opschrift: Verboden toegang, Art. 461 enz., doch de mededeeling, dat de toren voor het simpele bedrag van één dubbeltje te bezichtigen is. Het bezichtigen is dat bedrag dubbel en dwars waard! Niet zoozeer om den toren zelf. Want al zijn er resten van booggewelven (waar nu vredig aardappelen liggen opgeslagen), al zijn er op de verschillende verdiepingen merkwaardige nissen, schietgaten, en gothische raamvormen, de sfeer van oudheid, het mysterieuse van ruïnes is er te weinig om in stemming te komen. Wat misschien ook verhinderd wordt door de verschillende banale vertimmeringen, die er zijn aangebracht. Maar wat wèl de opstijging waard is, vijf, zes, verdiepingen tot in het houten „optrekje”, dat is het uitzicht. „Bij helder weer tot Amersfoort en Gouda toe” zegt de geleider. Maar schooner nog dan bij helder weer, is het bij een zacht zonnigen dag in voorjaar of najaar, wanneer die eigenaardige atmosfeer van ons Holland één met de landen is, wanneer de verte in teere tinten verwaast en het land en de boomen aan den horizon in elkaar schijnen over te vloeien. Dan schemert in het Oosten, met heel fijne contour-lijntjes, het Utrechtsch silhouet met boven alles uit den grijzen, slanken dom. Dan liggen in het Zuiden, als donkere vlekken in een sprankeling van licht, Harmelen en het bosch van het huis. Naar het Noorden toe strekken vlakke weilanden zich uit, in de verte gebroken door donkere boschpartijen, waarboven de torens van het Kasteel de Haar rank oprijzen. Naar het Westen toe land en slootjes en boomgaarden en plassen en de blinkende, fijne, strakke lijnen van den spoorweg, eindeloos recht, eindeloos ver En naar alle richtingen, als willekeurig neergevallen, lichte kronkel-linten, de grint-wegen. Juist om die ruimte, naar alle zijden die ruimte, waarboven men zich heeft verheven en waarin men toch meer dan ooit opgenomen schijnt, gaat er van het uitzicht van den toren een groote bekoring uit.

Al heel oud is het Huis ten Ham, zij het dan ook onder eenig-

zins anderen naam. Reeds in de 12e eeuw was het bekend. Over den naam-oorsprong is te gissen. In „De(n) Navorscher” wordt deze lezing aanvaard, dat in de 13e eeuw het geslacht Uten Eng (gesproten uit het geslacht Woerden) het huis in leen had. Daarvoor zou de overeenkomst in wapens der geslachten Woerden, Uten Eng en Uten Ham sterk pleiten. In de 14e eeuw worden als bewoners genoemd de zonen van het geslacht Utenham, waarvan een der Frederikken het aanzienlijke ambt van „maarschalk” van bisschop David v. Bourgondië bekleedde, terwijl hij leenman van den graaf van Holland was. In den strijd (hierboven bij Harmelen reeds aangeduid) tusschen dezen bisschop, geholpen door Holland, tegen de stad Utrecht, koos hij de partij van zijn heeren en meesters. Doch het krijgsgeluk was niet aan dezen kant. De Utrechtsche benden belegerden zijn slot en namen het na tien à twaalf weken in. Plundering en verbranding was het natuurlijk gevolg. De slotheer zelf viel evenwel niet in hun handen. Eenigen tijd daarna werd hij echter met zijn krijgsvolk te Breukelen gevat en „naar Utrecht gesleept”, waar de burgerij zoo woedend op hem was, dat de soldaten hem nauwelijks konden beschermen. Ondanks den hoogen losprijs dien hij aanbod, 2000 gulden, bleef de burgerij onvermurwbaar en dwong zelfs de schepenen om hem „ten zwaarde” te veroordeelen. Welk vonnis dienzelfden dag, 16 April 1482, ten uitvoer werd gebracht.

Nog drie kwart eeuw bleef het huis aan het geslacht Utenham, daarna kwam het achtereenvolgens aan de geslachten Utenham van Wanroy, van den Borg en Hackfort van ter Hcrst. Een tekening van Roghman vertoont het huis met torens en trapgevels, rondom in het water, omringd door boomgroepen, terwijl in de „vertoont zich als een oud deftig Slot, voornamelijk uitmuntende „door zijn” dikke vierkantigen Tooren, boven welken eene sierlijke spits uitsteekt. Het staat in een ruimen vijver, en wordt „wel onderhouden” — In 1811 werd dit wel-onderhouden huis publiek verkocht aan den heer Bijleveld, in 1820 wederom aan Jozef Leijdel, Heer van Velthuijzen en Ouden Rhijn en in 1857 ten derde male, nu aan Mr. W. J. Royaards.

Behalve het Huis de Haar * * * * * stonden nabij Vleuten nog een drietal ridderhofsteden, n.l. het Huis te Vleuten, den Eng en Batestein. Van geen dezer drie zijn herkenbare sporen aanwezig. In de 18e eeuw stond er van het eerste huis nog een „lange, dikke, vierkante

toren met een klein spitsje" van het tweede nog een „zware poort of voorburg, met eene soort van eenen boom daarnevens", terwijl het derde toen reeds was weggebroken.

Het dorpje zelf heeft eveneens weinig overblijfselen van vroeger eeuwen, hoewel het toch tot de zeer oude Stichtsche dorpjes behoort. Midden in de kom staat nog een typisch oud huisje met aardige lijnen en met stroo gedekt. Vlak bij staat er de oude toren geheel los van het witgepleisterde, zeer eenvoudige kerkje, dat van later datum is (1831). De oorspronkelijke kerk was een zwaar, oud gebouw, waarin verscheidene wapenborden van oude geslachten de wanden versierden. De Heeren van den Ham hadden er een eigen grafkapel, waarboven hun wapen was aangebracht. Eveneens in de kom ligt een oude herberg: het Regthuis, waarvan de wanden der gelagkamer beschilderd zijn met interessante afbeeldingen van de oude kerk, van het plein met de herberg zelf, van den „Haarmolen" enz.

Naar den kant van Utrecht is er alleen van de vroegere ridderhofstad „de Voorn" nog iets over: twee slanke torens, oprijzend uit een bijkans idyllisch grachtje met riet en waterlelies. (Zie afb. op blz. 103). De bestemming van die torens is wel veranderd: nu zijn zij vredige duiventorens, waarin een zwerm van deze vogels huisvest. Nog in de 18e eeuw schijnt het een luisterrijk slot geweest te zijn, want in de Hedendaagsche Historie van 1772 staat, na de opsomming der diverse geslachten, vermeld, dat het zich vertoont als een fraai ouderwetsch kasteel, waarin deftigheid gepaard gaat met een zonderlinge pracht, zoowel in 't gebouw zelf als in den toren. Ook in 1842 (Volksalmanak) wordt nog gewag gemaakt van „het fraaie huis, dat met zijn fiere toren, zoo rank en bevallig uit de fraaie vijvers oprijst". De sierlijke tuinen en beplantingen uit dien tijd zijn nog aanwezig: langs den Ouden Rijn strekt zich de bezitting als een prachtig, ruim park uit.

Een wit gebouw met een spits torentje in 't midden, niet ver van den Ouden Rijn, doet, in deze streek van ridderhofsteden, onmiddellijk het vermoeden rijzen dat ter plaatse in vroeger tijden een slot, kasteel of burcht gestaan heeft, al valt de naam Tjepma eenigszins uit den Stichtschen toon. Inderdaad blijkt dan ook bij nader onderzoek, dat er van een dergelijke historische bezitting of geslacht geen sporen te ontdekken zijn, noch in het Provinciaal, noch in het Rijks-Archief. Nochtans is het „Poortgebouw" een interessant stukje architectuur, sober en strak van lijnen met iets onmiskenbaar sierlijks. Oude menschen uit het dorpje Oudenrijn weten te vertellen dat het vroeger een voorgebouw was van een zeer eenvoudig heerenhuis waarvan de eenige versiering een groot beeld in den gevel was. Op een kaartje van 1772 van het Utrechtsche Nederkwartier staat Tjepma niet vermeld. Het vermoeden is dus gewettigd, dat het een heerenhuis van niet al te ouden datum is geweest, dat in de tweede helft der vorige eeuw weer is afgebroken.

Ten slotte blijve, na al dit „riddermatige", een minder adellijk overblijfsel niet onvermeld, een overblijfsel waarmee een brok volksleven is samengegroeid. Het is de vermaarde herberg „de Hommel", waar eertijds een „beroemde" kermis was. Daar werd (op den 23en September) „na den ring gereden", werden er talloze glaasjes klare-met-stroop en rood-met-suiker gedronken, werd er „ellendige koek gegeten in onmatige hoeveelheid", allemaal dingen waarmee de boeren zich uitvierden, terwijl de stedelingen er vermaak in vonden te komen zien naar die fuivende boeren met lange pijpen, naar de vrouwen, soms half beschonken, „waaierende met bonte zakdoeken".....

Ook dat is verdwenen. Zooals zooveel uit het vroegere Nederkwartier.

C. VREEDENBURGH JR.

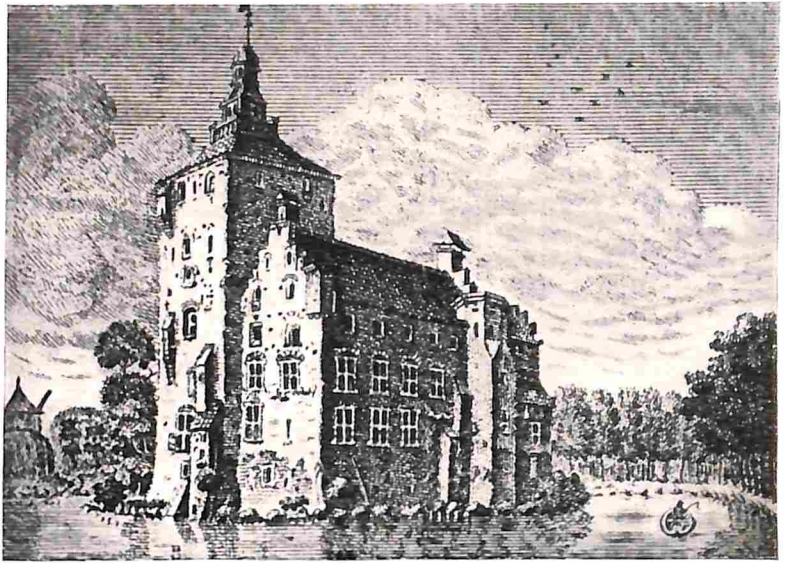
Overneming verboden.

Van een ziekenhuis te Parijs, anno 1789.

(HOTEL DIEU).

In het onlangs uitgekomen 14de deel der „Geschriften van Wilhelm von Humboldt", de *Dagboeken* bevattende, verhaalt de beroemde schrijver van zijn verblijf te Parijs in 1789. O.a. bezoekt hij het *Hôtel Dieu*, kort nadat eenige door den koning benoemde commissarissen er ter inspectie waren geweest. Ik geef hier, als bijdrage tot de kennis van het hospitaalwezen te Parijs, nu voor 125 jaren, wat ik van Wilhelm von Humboldt vernem.

„In *Hôtel Dieu*", zegt hij, „stierven er van de 1108741 zieken, die er in den tijd van 52 jaren werden opgenomen, niet minder dan 244720, dat is 2 op de 9. In de *Charité*, ook een ziekenhuis te Parijs, bedroeg dit cijfer slechts 2 op de 15. De *Charité* heeft dus in dienzelfden tijd 99044 patiënten minder door den dood verloren. Verdeelt men dit cijfer over die 52 jaren, dan komen er voor

UIT UTRECHT'S NEDERKWARTIER.
DE RIDDERHOFSTAD DEN HAM IN WELSTAND.

ieder jaar 1906 dooden, dat is zoo ongeveer het 10de deel der sterfte van Parijs (in 1789 namelijk).

De ergste en meest in 't oog vallende gebreken van het ziekenhuis zijn vooreerst gebrek aan bedden. Er zijn er op zijn hoogst 2000 en het gemiddelde aantal zieken bedraagt 2500. Het grootste aantal klimt van 5000 tot 6000 patiënten. Op het oogenblik van Humboldt's bezoek waren er 3000. Dientengevolge liggen er 's winters, als er veel zieken zijn, soms zelfs 6 patiënten in één bed, zooals mij de oppassers zelf verzekerden. Dat er 4 in één bed lagen, heeft Humboldt zelf gezien. Twee en drie te zamen, dat is zeer gewoon.

Een ander groot gebrek is de ligging van het gebouw. Het staat midden in de stad op een klein plein en is aan alle kanten door hoge huizen ingesloten. Chirurgische operatiën zijn er ten hoogste gevaarlijk, het trepaneeren altijd doodelijk. Nu voege men daar nog de onzindelijkheid bij, en het Seinewater, dat wel op zich zelf eene beschrijving verdiende, de nalatigheid en de hardheid der bewakers en der heelmeeesters, plus de bedriegerijen der apothekers en men kan het verdere raden. Toch viel de zindelijkheid in het gebouw, in aanmerking genomen het groot aantal zieken, zeer te roemen; er was zoo goed als geen stank in.

De zieken waren verdeeld in *personnes recommandées et non recommandées*. Welk eene drukkende vernedering! Welk eene gewaarwording voor den armen zieke. ook daarom, waar de hoogste ellende allen op gelijke lijn brengt, nog den invloed der voorspraak te ondervinden. Omdat hij geene aanbevelingen heeft, daarom ligt hij met 300 in ééne zaal, met drieën of vieren in één bed en heeft hij misschien slechter oppassing en voeding. „Ik zei", vertelt Humboldt, tegen een der oppassers, „dat het toch wel erg was, dat de zieken in zoo'n kleine ruimte en zoo bekrompen

Foto C. Steenbergh.

UIT UTRECHT'S NEDERKWARTIER.
HET OUDE HUISJE IN DE KOM VAN VLEUTEN.

in hun bed lagen". Oh, antwoordde de man, *ce ne sont que les personnes non recommandées*. Trouwens, alle zalen zijn te laag en hebben te weinig gelegenheid om frissche lucht binnen te laten".

„Aan de nadeelige invloeden van *Hôtel Dieu* op het lagere gedeelte van Parijs, moet ik maar niet denken. Want hoe zou ik anders van middag mijn glas Seinewater kunnen drinken, dat beneden het *Hôtel Dieu* wordt geschept en met al zijne onreine bestanddeelen misschien ook nog bezwangerd is met de ongerechtigheden van een ziekenhuis met 3000 patiënten?"

Die goede, oude tijd.

S.

HAAR KEUZE.

BERTHA had nèn gezegd, omdat ze Willem van Oever nooit sympathiek had gevonden. Zoo'n ijverig, diepernstig, van plicht doordrongen mannetje, paste niet bij haar vroolijke inborst. Aan de toekomst dacht ze niet, en heel den langen dag kon ze zingen en lachen. Zorgen waren haar vreemd. De eenige bekommernis die ze kende was het uitzoeken van haar toiletten en het vaststellen van haar uitspanningen. Ze deed aan tennissen, nam zangles, woonde elke première bij. Wat verder in de wereld omging, boezemde haar geen belangstelling in. Eén streven had ze: Vroolijk zijn en genieten van het leven.

Vader zorgde voor alles. Haar wensch was voor hem een bevel. Zij was het eenige wezen dat hij lief had, en na den dood van moeder was zij het lichtpunt in zijn kalm, eentonig zaken-leven vol beslomeringen. Dat wist ze, en daarom kwam het haar als vanzelfsprekend voor, dat haar grillen zonder tegenstand werden ingewilligd. Wat zij niet goed vond, gebeurde niet. En haar wil zette ze door.

Ze had nèn gezegd — en het bléef neen. Ze had Willem van Oever nooit goed kunnen lijden. Al heel lang kende ze hem, want sinds vele jaren was hij in dienst bij Goeding & Co., haar vaders firma. Als kleine jongen was hij op kantoor gekomen, en langzamerhand had hij zich opgewerkt tot eerste bediende. Vader had steeds een zwak voor hem gehad, omdat hij zoo ijverig en vol toewijding zijn werk behartigde. 's Morgens was hij het eerst aanwezig, en hij gaf er niet om, ook 's avonds te komen. Heel de zaak kende hij door en door, tot in de kleinste onderdeelen, en wanneer belangrijke besluiten genomen moesten worden, werd zijn raad steeds ingewonnen. Mijnheer Goeding kon met een gerust gemoed op reis gaan; hij wist wel, dat Willem de loopende kwesties nauwgezet en met kalm overleg behandelde. De andere bedienden hadden eerbied voor hem — en afgunst. Hij was hun niet aangenaam, maar dat liet hem onverschillig. Goed werk moest geleverd worden, door iedereen. Hij was streng voor zichzelf, dus ook tegenover zijn ondergeschikten. Aan dien stelregel hield hij onverbiddelijk vast. Zijn leven werd volkomen in beslag genomen door een eenig doel: De zaak Goeding & Co.

Vader had Bertha al zoo dikwijls van hem verteld, zijn uitzonderlijke eigenschappen opgesomd, hem geprezen als een voorbeeld. Zijn ernst en zijn ijver, zijn wilskracht en zijn kunde — hoeveel malen had ze die gaven hooren ophemelen? Vader raakte over dien pracht-kerel, zooals hij hem noemde, niet uitgepraat. Werkelijk, het was een geluk, dat hij zulk een bediende had.

Een pracht-kerel! Bertha kon er om lachen. Het was haar een raadsel waarom vader zoo hoog opliep met zulk een gewillig ventje,

trouw en gediensdig bij het laffe af. Ze had zelfs wel eens geprobeerd hem dit duidelijk te maken, door hem te wijzen op het onbegrijpelijke in zijn vreemde, hoog opgedreven bewondering voor alles wat dien Willem betrof. Maar ze had vader niet van zijn stuk kunnen brengen. Integendeel. Hij was telkens hoogst verstoord geweest.

En toch, en tóch had ze nèn gezegd. Het voorval had eenige weken geleden plaats gehad, en ze trachtte het zich heelemaal uit het hoofd te praten. Wat dacht dat miezerige Willempje wel? Zij met hem — verloofd! Was het werkelijk niet al te gek? Vader had hem dadelijk moeten afwijzen en hem met korte, barsche woorden aan het verstand brengen, dat zijn vraag ongepast was en van niet te dulden vrijpostigheid getuigde. Toen ze het aanzoek had vernomen, was ze eerst geschrokken — en daarna had ze willen lachen. Het droef-verbaasde gelaat van vader had haar echter weerhouden. Ze had rad geantwoord, en hem dadelijk en beslist haar ingeboren afkeer voor Willem kenbaar gemaakt.

's Middags, alleen op haar kamer, had ze lang nagedacht over haar besluit — en zij had geen spijt gehad. Die Willem zou haar wel nooit bekoren. Jammer alleen voor vader, want die had verdriet. Maar kom, ook hij zou zich schikken.

En nu — eens en voor altijd — dat heele voorval behoorde tot het verleden, was voor goed afgedaan. Ze zou er niet meer aan denken. Over een dag of acht vertrok ze naar buiten, naar hun villa „Levenslust". Heerlijk zich vrij te voelen, heel den dag te kunnen ronddolen, ver weg van het drukke stadsgewoel. Elk jaar was het een hernieuwde vreugde dezelfde dreven, dezelfde huisjes, dezelfde plekjes, dezelfde planten terug te vinden. Dat waren vrienden geworden, trouwe vrienden. Zalig was het op de bank, onder den grooten boom, in de frissche schaduw, te borduren of een boek te lezen. Dan leek de stad haar zoo vunzig en zoo duf, zoo druk en zoo vol, en met weemoed zag ze den tijd naderen, dat haar vrij leventje uit zou zijn, en ze terug naar huis moest.

Nu verlangde ze nog meer dan vroeger jaren naar buiten: Er moesten immers groote dingen gebeuren. Karel had haar nog wel niets gezegd, maar hij zou haar op „Levenslust" komen opzoeken. En dan, en dan....

Met Karel Vermeer had ze een jaar of wat geleden kennis gemaakt op een soireetje. Hij had zich aan haar voorgesteld, haar ten dans gevraagd, was even gezellig bij haar blijven praten. Zij had hem aardig gevonden, — meer niet. Echter, niet met het alledaagsche, onverschillige „tot-genoege"-groetje had hij afscheid van haar genomen, maar hartelijk en opvallend verlegen. De oprechte klank van zijn stem had haar getroffen. Ze was hem blijven staan na-kijken, had vriendelijk teruggelachen toen hij haar, vóór hij was weggegaan, met een breeden hoed-zwaai had gegroet. Twee, drie dagen daarna had ze nog aan hem gedacht, en toen de kennismaking weer vergeten.

Vele maanden later had ze hem ontmoet op het tennis-veld. Zoodra hij haar had gezien, was hij naar haar toegekomen. Lang hadden ze dien dag samen gepraat. Van spelen was geen sprake geweest. Over alles hadden ze zwaar en druk geredeneerd: over boeken, over toneel, over sport. Het was weldra tijd geworden om naar huis te gaan. Met lieve vriendelijkheidswoordjes had hij haar gevraagd, of hij het genoeg mocht hebben haar te vergezellen. Ze had niet durven weigeren, en heel diep in haar gemoed was er vreugde-gevoel geweest.

Sinds dien middag hadden ze elkander vaker ontmoet, in den laatsten tijd soms twee, drie maal per week. Uit hun verhouding was vriendschap, genegenheid gegroeid. Onbewust was het haar een behoefte geworden hem te zien, met hem te spreken, hem in de oogen te kijken. Zij had hem alles verteld wat in haar gelukkige, kalme leven belangrijk scheen. Hij wist haar kinderlijk-kleine verlangens, haar vermaken, haar nietige verdrietigheidsjes. Ze verzweeg hem niets meer, want op hem kon ze vertrouwen.

Heel in stilte was ze van hem gaan houden. Ze wilde het zichzelf niet bekennen, gooide zulk een gedachte met valsch-overdreven heftigheid van zich af. Ze vond hem aardig en knap, hij was haar sympathiek, ze storte graag haar hart bij hem uit. Nu ja, — maar meer ook niet.

Meer ook niet? ging 't haar dan als een tergende vraag door het hoofd. „Neen, neen, meer niet," mompelde ze met schijn-overtuiging tusschen de tanden; werkelijk, meer niet. En niettemin, een nieuw, nooit gekend gevoel, dat haar het leven anders deed zien, haar bestookte heel den dag met halsstarrige koppigheid, had zich bij haar vastgezet. Als ze alleen liep, in een drukke straat of in een stil parkje, dan moest ze toegeven na dwarrelend gemijmer, in berusting die moedeloos maakte, dat zij geen kracht

Foto C. Steenberghe.

UIT UTRECHT'S NEDERKWARTIER.
HET POORTGEBOUW VAN TVERDWENEN HUIS T JEPMA TE OUDENRIJN, ACHTERZIJDE.

Foto C. Vreedenburgh Jr.

UIT UTRECHT'S NEDERKWARTIER.

DE TORENS VAN HET VOORMALIG HUIS TE VOORN.

meer had om zich te verzetten tegen den dwingenden wil, die haar naar hem toetrok. Na zoo'n bekentenis aan zichzelf, liep ze gewoonlijk een winkel binnen om een of ander te koopen en zoo haar gedachten af te leiden.

Verleden week had Karel lang en innig met haar gesproken. In een bui van uitgelaten openhartigheid had ze hem het voorval met dien Willem van Oever verteld, en hij — hij had gelachen.

— Mooie partij, waarachtig, mooie partij, had hij smalend gegrinnikt.

Daarna evenwel was hij ernstig geworden. Hij was dicht bij haar gaan loopen, had haar bij den arm genomen. Nog nooit had zijn stem haar zoo innig en zoo vol klank toegeschenen. Een warme weelde van liefde-zaligheid was in haar gaan ronddolen en ze voelde den niet meer te weerhouden drang hem alles, alles te vertellen wat sinds lang in haar omging. Maar op „Levenslust” zou hij haar komen opzoeken, en het was haar een geruststellende zekerheid, dat dan het wonderde werkelijkheid zou worden. Twee, drie maal had hij haar herhaald, dat hij zou komen zoodra hij er even kans toe zag.

Bij het afscheid nemen was haar een weede gewaarwording van onbestemde vrees naar de keel gedrongen. Hij had haar hand in de zijne gehouden en haar strak in de oogen gekeken.

— Nou, tot op „Levenslust”, had hij nogmaals gezegd.

— Ja, zeker toch zoo gauw mogelijk hè?

Bijna smeekend had ze het gevraagd.

De volgende week zou ze gaan, en dan zou het gebeuren, moest het gebeuren. Die andere, die Willem, zou raar opkijken. Geen woord sprak ze meer met hem. Ze keek hem bijna niet eens aan. Ze wist wel, dat hij, wanneer hij haar ontmoette, schuw en bang naar haar loerde, maar ze deed alsof ze dat niet merkte. Wat kon hij haar schelen?

De dagen, die nog komen moesten vóór haar vertrek, schenen haar eindeloos toe. Hoe moest ze dien langen tijd doorbrengen? Er was geen omkomen aan.

O, zat ze maar al in den trein....

II

Bertha was een week op „Levenslust”, en toch was het, alsof ze maanden geleden de stad had verlaten. Met heftig verlangen had ze naar buiten gewild, maar nu ze er was, viel het haar bitter tegen. Opgewekt was ze nog geen oogenblik geweest. Looome lusteloosheid belette haar wandelingen te gaan doen, zooals vroeger jaren. Het weer werkte bovendien niet mee. Grijsze, jammerende lucht bleef al maar hangen, en zon kon niet doorbreken. Kil en koud voelde ze zich, en eenzaam.

Ze wachtte op iets, dat niet kwam. Heel haar denken werd gedreven naar één wensch: de komst van Karel Vermeer. Telkens en telkens weer nam ze zich voor, haar zinnen alleen op uitspanning te zetten, en zich volstrekt aan niets anders over te geven. Maar — van die éene gedachte kon ze zich niet losrukken.

Als ze even op een bank ging zitten en zich dwong een roman te lezen, dan was het haar onmogelijk den gang van het boek te volgen, en meer dan eens was ze star op één bladzijde blijven turen zonder verder te gaan, tot ze werd opgeschrikt door het harde, droge ritselen van een blad of het dichtvallen van het boek.

Van het eerste oogenblik af van Bertha's verblijf op „Levenslust”, stond het als een stellige zekerheid bij haar vast, dat Karel onverwijld zou komen, — waarschijnlijk morgen al. Toen hij den volgenden dag niet verscheen, vleide ze zich, na wreede ontgoocheling, die de vroolijke stemming waarmee ze gekomen was als bij tooverslag had gedooft, dat hij vóór Zondag zeker hier zou zijn, en in blijde opluchting, dat zij zich tot zóo lang had gerustgesteld, trachtte ze kalm af te wachten.

Zondagmorgen stond ze héél vroeg op, kleepte zich met zenuwachtige haast aan. Over een kwartiertje kon hij vóór haar staan.

Traag kroop de tijd om. Telkens als er gescheld werd, hoorde ze toe, met kloppend hart, wie binnenkwam. Weer werd gescheld. Nu wás hij het — zeker. Hoorde ze zijn stem niet? Bah, ze had zich nogmaals vergist. 't Was middag en — hij was er steeds niet. Maar om twee uur, ten laatste, zou hij er zijn.

Hij kwam niet. 't Werd al donker. Ze was op een bank in den tuin blijven zitten, stil, roerloos. Ze keek voor zich uit op den grond, telde de steentjes. In haar had een hopeloos wee zich opgekropt. Ze had willen huilen, heel lang. Ze bedwong zich. Waarom moest ze huilen? Hij zou immers komen, morgen of overmorgen. Aan zijn belofte twijfelde ze niet.

De volgende dagen bleef in haar rondkruipen het nu eens sterkende, dan weer barsch neerdrukkende, tot-vertwijfeling-dwingende gevoel van verlangen naar de vreugde, die zijn komst haar brengen moest. Elken morgen stond ze op met dezelfde zekerheid, dat het vandaag vast gebeuren zou, en elken avond pijnde haar dezelfde felle smart van weer vernietigde hoop op lang verbeid geluk.

In die dagen dacht ze vaak aan Willem van Oever. Zonder dat ze zelf wist waarom. Heel het voorval van zijn aanzoek, met haar korte, bitse weigering ging haar weer door het hoofd, en met tegenzin, met wrokkigen afkeer moest ze toegeven, dat zij er telkens en telkens onbewust aan ging denken. Soms zag ze hem duidelijk voor zijn schrijftafel op vaders kantoor zitten, rug gebogen, hoofd dicht bij het papier, opspringend in kruiperige gehoorzaamheid wanneer hij geroepen werd. Maar, zijn aanhanke-lijkheid voor vader was écht. Zijn ijver, zijn vlugge geest, zijn scherp inzicht, — 't was alles niet geveinsd. Hij was meer dan menigeen, meer dan al die andere kleine kantoorbiedenden, meer dan zij, misschien meer dan — Karel.

Ach, neen, neen. Wat bezielde haar? Karel kwam immers, en met hem het groote geluk. Nog een dag, nog één, en dan zou haar wensch vervuld zijn — zeker. Nog één dagje maar. Als hij er morgen niet was, zou het voor goed uit zijn. En in laatste, felle hoop, met bid-dend gesmeek in het gemoed, prentte ze zich zelf weer moed in.

Karel kwam niet. (Slot volgt). DAVID P. ABRAHAM.

Foto C. Steenbergh.

UIT UTRECHT'S NEDERKWARTIER.

HET POORTGEBOUW VAN HUIZE TJEPMAN, VOORZIJD.

IN DE BERGEN.

Hoog heft de berg zijn blank-besneeuwde kroon van klaar kristal; millioenen paarden stralen, die vonkend van den vuurgen zonne-troon als gouden regendroppen nederdalen.

De berggeest wenkt en wekt uit marmren zalen een heir van zilvren beekjes uit zijn woon, die zonne-dankend vroolijk afwaarts dwalen.... En vrijheid! bruischt hun blijde klater-toon.

En ieder beekje springt met vreugde-val langs rots en klove op kleur'ge weiden neder, en kust voor 't eerst de groene boorden teeder die 't nimmer schouwde in 't bloembetooverd dal. En lachend groet elk bloemke 't beekje weder, dat blij den berg ontvlood met schater-schal.

PIERRE FRANSSEN.

ADEBAR¹⁾.

UIT MIJN VOGELDAGBOEK.

Zie! .. Vrouwe Aarde lacht haar liefsten lente-lach nu Onze-Lieve-Heer haar zet in 't licht van vóórjaars-zonneschijn en ál wat mooi er in haar leeft komt met dien lach naar buiten — de knoppen, boomen, zaden, bollen, bloemen, gaan ontspruiten!...
...Zou er wel schóóner vrouwe-lach als deze zijn?
C. v. O.
(„De Varende Zanger”)

AN dat vriendelijke liedje moest ik dit voorjaar denken, toen na weken van killen regen, ruwen wind en donkere wolken, eindelijk midden Maart een week van zonneschijn en blauwe lucht bracht. Plots herleefde de natuur en als ik mijn dagboek naga, dan staan die blijde dagen er extra in aangestreept. En dat was wel de moeite waard, want al werd 13 Maart op Schouwen al een nest met eieren van de wilde eend gevonden, toch kwamen de meezen in den tuin nog druk op het wintervoer en schoot mijn vriend de kooiker nog twee wilde ganzen, terwijl de bonte kraaien nog druk in de weer waren op de doorsopte velden.

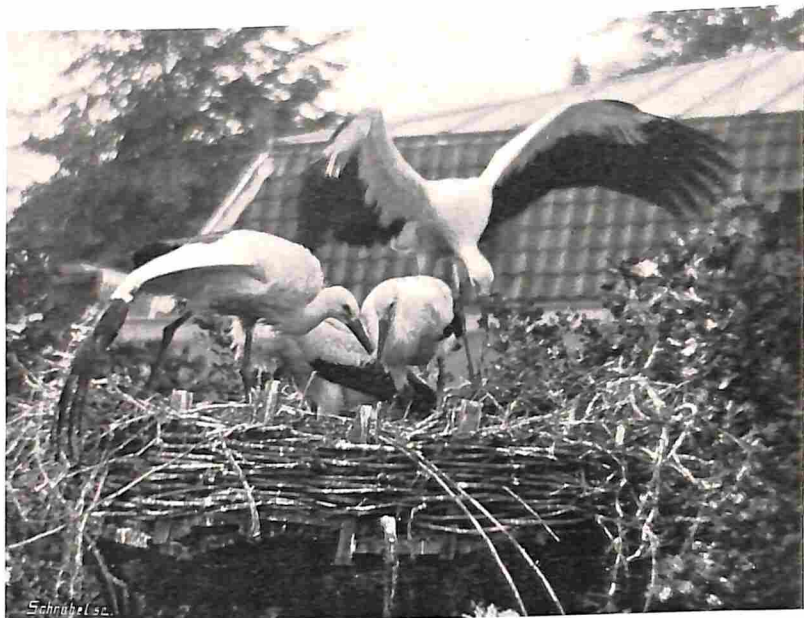
Toen bracht de derde Maartweek een lieven lente-lach van Vrouwe-Aarde. Onverwachts als het kwam, schonk het plots een blijde voorjaarsstemming, bewoog het mensch en dier tot

¹⁾ ADEBAR, (Edebar, Odebar, Heilebart, Eiber, Earebarre etc.) oude naam voor Ooievaar, afkomstig van 't Oud-Hoogduitsche *odeboro*; *boro* = drager; *beran* = dragen; *od* = geluk; *heilbaere* = heil, gelukbrengend.

ADEBAR.

OOIEVAARSNEST OP EEN SCHOORSTEEN.

ADEBAR.

VLIEGOEFENINGEN VAN JONGE OOIEVAARS.

onbewuste waardij en genieting. Alle crocusjes waren wijd open, de reeds aangekomen vogels zongen, wat ze konden, allerlei kleingood, vliegen, mugjes, loopkevers, sluipwespen, spinnen en bijen kribbelen en krabbelen aan den zonnigen bergkant, zoemend en brommend in de lichte, blauwende voorjaarslucht. Midden op den dag roept de steenuil, lijster-en vinkenslag is niet van de lucht, krachtig knoppen en botten de boomen, 't gras groent, gisteren reeds signaleerde ik de eerste vleermuis, 't paapje maakt zich weer op zijn ouden hekpost bemerkbaar, de Kieviten doen net, of ze al eieren hebben en er loopt heusch ook al volk naar te zoeken in 't Laag.

Nu is het wachten nog op de kleine, dappere tjiptjaf, maar ofschoon ik er elken dag op uitga, om hem als lenteheraut te begroeten, toch vertrouwt hij 't zoete weer nog niet en dat blijkt later heel wijs te zijn geweest. Want er zou nog veel kou en narigheid volgen.

Den ooievaar is dat onverschillig, want die is er al vroeg bij, dit jaar. Nauw koesterden de eerste voorjaarszonnestralen den grond, of reeds werd de aankomst van adebar geconstateerd, elf dagen vroeger dan in 1915. En al moet hij eigenlijk volgens oude boerenwijsheid al met Sinte-Peter (22 Febr.) 't nest betrekken, dat gebeurt toch haast nooit en midden Maart is een heel fatsoenlijke datum.

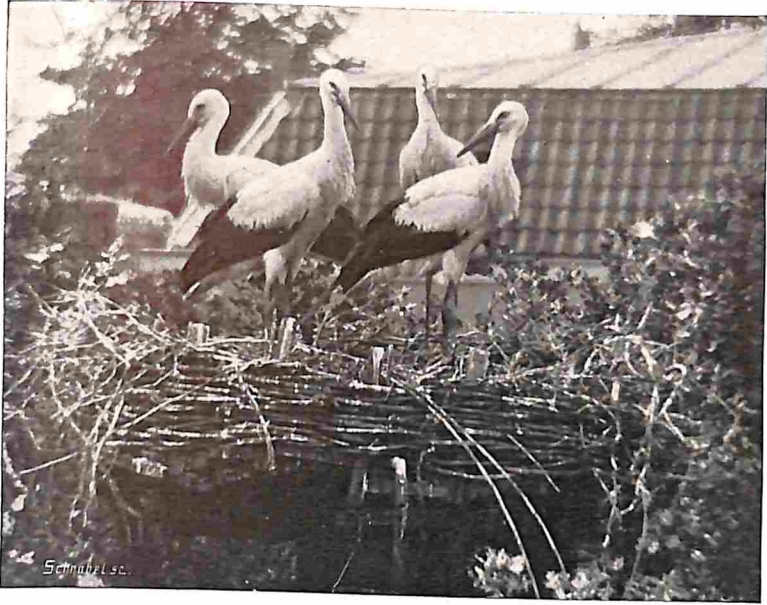
Den achttienden was er reeds een weer thuis uit 't Zuiden en bouwde al aan zijn mooie, nieuwe nest, van een sterk ijzeren rad vervaardigd. Want 't andere, dat jaren en jaren had dienst gedaan, was door de Novemberstormen geheel uit den top geworpen en daarom hadden we de ooievaarsfamilie een nieuw huis cadeau gedaan, dat eerst wat wantrouwend werd aangekeken, doch weldra dankbaar geaccepteerd.

Toch zou het nog tot den eersten April duren, vóór het mannetje gezelschap kreeg. Want toen de derde week van Maart kwam, riezelde alweer koude regen neer en was 't weder zoo kil als drie maanden geleden. Zelfs bracht de volgende dag, tegelijk met 't eerste Kievitsei, wat sneeuw, en schenen de reeds in het blad komende bessenstruiken wel met witte bloesem te zijn bedekt. Méér sneeuw, dikke sneeuw, volgde en ik had te doen met ooievaar en tjiptjaf, die verkleumden bij dit ongunstige weer. De waterhoentjes zochten onderstand en steun bij de menschen, bedelend bij 't kippenhok en twee stuks ving een mijner kennissen met geringe moeite op 't voer van de hoenders.

Zoo ging 't tot den laatsten Maart, die toch niet scheiden wilde, zonder nog één keer een zonnig gezicht te toonen. Meteen waren al de vogels weer monter en zongen naar hartelust. Dien dag arriveerde ook eiber nummer 2 op 't nest. Nog schuw vloog hij lang rond, maar uit het gedrag van den ander, die plat in 't nest ging liggen of 'm met nijdig geklepper afwees, bleek duidelijk, dat 't niet 't wijfje was. Onverrichter zake verdween de vreemdeling. Doch den eersten April, 's avonds om 6 uur, verscheen aan den horizon een stip, die zienderoogen grooter werd en 'n paar minuten later was eindelijk het paar weer vereend. Dat was me 'n blij weerzien, 'n wiekgeklepper en snavelgeklapper zonder eind.

Dienzelfden middag kwamen ze ook aan op een nabije boerderij, maar niet met zulk een grooten tusschenpoos als ons paar. 'n Uur na elkander kwamen ze aangevlogen, 'n heel verschil inderdaad met een derde paar, dat ik in observatie had en van hetwelk de een er 1 April, de andere pas 25 April arriveerde. Toch zijn de jongen van deze respectievelijke nesten nagenoeg tegelijkertijd uitgevlogen en vertrokken, zij het dan ook heel wat later dan 't volksgeloof hen toedicht, hetwelk immers vermeldt: Op St. Pietersbanden (1 Aug.) trekken de ooievaars uit de landen. Evenmin storen b.v. de zwaluwen zich aan 'n vaste dienstregeling en het „Op Maria's geboort' (8 Sept.) trekken de zwaluwen voort" komt haast nooit uit.

Ik zeg dit maar even en-passant en keer naar mijn eerste ooievaarspaar terug, dat enkele dagen na de thuiskomst al druk

ADEBAR.

JONGE OOIEVAARS OP EEN NEST IN DE STAD.

in de weer was het nieuwe nest gereed te maken en op te bouwen. Gansch den dag vlogen beiden met zoden, takken, hooi en allerlei andere ingrediënten van wei- en bouwland naar het wagenrad, dat in een korten tijd klaar was om de vier groote witte eieren te ontvangen. Onder het werk moest terdege opgelet worden, of er geen verkeerde elementen in de buurt waren, die 't op hun heiligdom voornemen hadden, want 't aantal ooievaars in een streek blijkt doorgaans grooter te wezen dan 't getal beschikbare nestgelegenheden en zoo ontstaan er elke lente hevige gevechten om 't behoud van have en goed, welke echter haast altoos door 't oude paar gewonnen worden „par droit de conquête et par droit de naissance.”

Het duurde dan ook niet lang, of de laatste vreemde uiver moest aftrekken en toen lagen dra de vier groote witte eieren in het nest, dat geen oogenblik zonder toezicht bleef. Dat is wel het eigenaardige bij ooievaars, die roerende afhankelijkheid aan eigen-huis en jongen. Ik heb bij wijze van spreken nog nooit gezien, dat niet een der ouden zich in de buurt of op het nest bevindt en als de kleine adebars zijn uitgekomen en 't nestoppervlak te klein wordt voor zes vogels, dan kun je vader en moeder op enkele meters afstand vinden, waar ze, op hooibergen of daknok 't heiligdom steeds in 't oog houden. 't Volk verzekert zelfs, dat bij brand de ooievaar z'n broedsel niet in den steek laat. Zijn de kleintjes uit den dop, dan komt er eerst recht werk aan den winkel voor de ouwelui, die gansch den langen zomerdag met voedsel blijven slapen. Kikkers, mollen, jonge haasjes, vogeltjes enz. vormen een welkome buit en er is een bijluchtje aan den reuk van heiligheid, welke onzen uiver omwaast!

Mijn ooievaars hebben hun broedsel zonder tegenspoed groot weten te krijgen, maar dat is niet altijd het geval. 't Vorig jaar werden er hun twee ontnomen om als siergevoegelte in een park dienst te doen. Ik vind daar niets aan; 'n ooievaar hoort in de wei of op 'n boerenhuis, maar niet tusschen bonte mandarijncendjes en ander vreemd, buitenlandsch goed in te loopen aan een met exotische waterplanten gedecoreerden parkvijver. De Engelschen denken daar anders over. Zij kennen den ooievaar niet als broedvogel en zoeken nu uit Holland er wat te importeerden. Ik heb daaromtrent eigenaardige dingen gelezen en in de „Meppler Courant” was laatst iemand in de gelegenheid over deze ooievaars-diefstallen nadere mededeelingen te doen.

Iemand te Kampen, die handel drijft in Engeland, kreeg voor enkele jaren de opdracht eenige jonge levende ooievaars derwaarts te zenden. De dieren zouden geplant worden op het landgoed van een of anderen rijken Lord. Deze had in Holland den mooien vogel gezien, z'n vlucht bewonderd, in 't kort, hij had gewenscht ze ook op zijn landgoed te bezitten.

Inderdaad gelukte het aan de Kamper firma een paar jonge ooievaars levend in handen te krijgen.

't Voorbeeld van den Britschen lord vond navolging. Overal wenschte men ter stoffeering van een landgoed den bonten vogel te bezitten. Met het gevolg dat... de Kamper firma het druk kreeg. Maar hoe in Holland aan ooievaars te komen, de vogel die door ieder wordt beschermd?

Daarvoor diende men in het donkere van den nacht te werken. En de belooning moest niet gering zijn.

De Kamper firma had connecties, ook in Hoogeveen. Daar woonde een brutaal heerschap, die met z'n talrijk kroost heel wat aandurfde.

De Kamper firma loofde voor elken levenden jongen ooievaar een prijs uit van f 10.— en als premie een som van f 200.—, zoodra zij het honderdste exemplaar ontving. De zaak marcheerde dus, de aanvraag der schatrijke lords, wien geen prijs te hoog was, hield aan.

De Hoogeveensche ooievaar-dief, ook bekend met den lokalen toestand te Meppel, te Ruinen, enz., deed zijn best, maar het eerste jaar, dat hij voor de Kamper firma werkte, kon hij toch niet meer dan 28 exemplaren leveren, wat hem een voordeeltje van f 280.— aanbracht.

Dit voorjaar zijn er andermaal heel wat jonge ooievaars gestolen, en wie weet op welke groote schaal volgende jaren de uitroeiing der ooievaars hier te lande zal plaats vinden.

't Is zeer te betreuren, dat op deze wijze onze drevlen beroofd worden van een der meest interessante en karakteristieke vogelgestalten.

De ooievaar is wel degelijk bij de wet beschermd en 't uithalen der jongen is een strafbaar feit, evengoed als 't opzenden van jonge kluiten, dat hier en daar nog geschiedt en voor welke zeldzame vogels onze overzeesche buurlui hooge prijzen besteden, naar mij bekend is.

Onnadenkende Hollanders worden er door verleid de wet te overtreden, natuurliefhebbers raken er sierlijke, nuttige vogels door kwijt en de practische Britten brengen hun spreekwoord in toepassing: „Don't spend your time wondering why a black hen lays a white egg: Get the egg!”

Wageningen, Lente 1916.

A. B. WIGMAN.

De Hervormde Renaissancekerken in Nederland, als zelfstandig bouwwerk gesticht.

DE KERK VAN DE VUURSICHE.

DAAR op elk gebied tegenstellingen steeds vat op ons hebben, is de keuze in het bezien eener andere zeventiend' eeuwse Protestantse kerk gemakkelijk. Wij spoeden ons naar het binnenland, en wel naar de Vuursche in de Provincie Utrecht, — ongeveer een en een half uur van Baarn, — alwaar omstreeks 1650 een kerkje is gesticht, dat door zijnen bouw en de omgeving van natuurschoon belang inboezemt. De veelzijdigheid van kleur van Maassluis, gelegen in het koloristisch rijkste gedeelte van Holland, welke in de mooiste uren der avondverlichting zoo betooverend z'n kan, derft de streek der Vuursche, maar dit wordt vergoed door de aantrekkelijkheid van het romantische in het tafereel. Mooi en oud geboomte omgeeft het Renaissancekerkje; de stilte der omgeving en het sympathieke der dorpskerk boeien niet minder dan het schoon der Groote of Nieuwe kerk bij de Maas. De gebouwen beider kerken hebben helaas met elkaar gemeen, dat geene werken erover verschenen; zelfs is de bouwmeester van het Godshuis aan de Vuursche onbekend. Maar de vormen spreken hunne verstaanbare taal, al is deze ook in hout en steen gegrift. Het kleine kruiskerkje aan de Vuursche ligt midden in de plantage van het huis

ADEBAR.

HET OOIEVAARSNEST OP HET KERKDAK.

Drakenstein; volgens de Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden (bij Isaak Tirion Amsterdam 1772 twaalfde deel) werd in de zeventiende eeuw de grond voor het bouwen en voor het oprichten van een predikantshuis geschonken door den heer Gerard van Reede. Verder heeft de Rijksarchivaris in de provincie Utrecht, de heer Mr. Dr. S. Muller Fredz. de vriendelijkheid om het volgende over het kerkje te doen weten:

Ik betwijfel, of U een boek zult vinden, dat bouwkundige of historische gegevens bevat over het zoo eenvoudige kerkje te Vuursche. Uit de resolutiën der Staten kan ik U echter het volgende mededeelen. Den 5en Mei 1657 vergunden Gedeputeerde Staten den inwoners van de Vuursche, om van wege de classis van Amersfoort eene wekelijksche predicatie te doen houden in eene door hen in orde te maken woning of schuur. Den 2en Augustus 1659 verzocht daarop Gerard van Reede, heer van Drakenstein en De Vuurs, de Staten om eene subsidie, aangezien hij „ter eeren Godes ende tot benefice van dese Hare Ed. Mo., provincie onder handen heeft te bouwen een kercke op syne heerlijkheid van de Vuurs, die alreeds soo verre is gebracht, dat de Godsdienst daerinne wert gepleeght”.

De eerste die in deze gemeente het leeraarsambt heeft waargenomen is, volgens Van der Aa, geweest Nicolaas van Hasselt, die er in 1659 kwam en in 1674 naar Maarssen vertrok. Onder de hier later gestaan hebbende Predikanten verdienen vermelding de door zijne geschriften bekende Michaël Verboom, van 1751 tot 1757, en de Nederlandsche dichter Adam Simons 1795-1799. — Het kerkje aan de Vuursche (het kerkje is nu het eigendom van de kerk; het torentje met het torentjeklokje zijn eigendom van de gemeente Baarn) van West naar Oost gelegen, — de hoofdingang is op het Westen, — is uit baksteen opgetrokken; een eenvoudig pilastermotief is de eenige versiering der muurvlakten. — Het gebouw werkt als geheel en ook in de onderdeelen evenwichtig; hoewel het als kunstwerk in aanmerking komt, heeft het minder kunstwaarde dan de dorpskerken van Oudshoorn en 's Graveland. De toestand in en uitwendig is zeer goed, maar men betreurt de restauratie van omstreeks 1843, waardoor de ronde bogen der kerkvensters door spitse werden vervangen, welke vorm in het Renaissance-type der kerk niet past. Zoo iets zoude heden niet meer geschieden, en wij mogen ons gelukkig rekenen den tijd te beleven, dat onze monumenten voor zulke misgrepen gespaard blijven en de nuchtere en ondoordachte opvattingen der eerste helft der negentiende eeuw voor goed zijn geweken. Hecht en keurig echter zijn de wijzigingen van alle kerkvensters uitgevoerd en het intieme van het bouwwerk als geheel heeft door de verkeerde restauraties weinig geleden; een overdekte uitbouw aan den westelijken ingang ontsiert het aantrekkelijk Godshuis. Van binnen werkt de kerk sympathiek; de bouwmeester schonk een zekere intimiteit; niet-tegenstaande de witte tint der muren en der houten tongewelven, doet het interieur niet koud aan. Er is stemming bereikt, waartoe het omliggend geboomte gunstig medewerkt, te meer daar gekleurd of mat glas in de kerkvensters ontbreken. Als knap constructeur doet de onbekende bouwmeester zich niet kennen, daar de breedte van meter 6.20 door hinderlijke trekbalen moest worden verstrekt. Laten wij onzen blik rusten op het geheele interieur, dan wordt helaas hier, — in tegenstelling tot Maassluis, — weinig piëteit voor het meubelwerk waargenomen. Het

oorspronkelijk getimmerte verdween, uitgenomen een met kleine kolommen versierd doophek van geringe kunstwaarde; slechts één koperen lichtkroon uit den Renaissancetijd bleef behouden. H. M. de Koningin-moeder heeft haar ruime eigen bank. Evenals aan het westfront, is ook in het interieur der kerk één sterke wanklank te slikken; de moderne preekstoel is van opvallend leelijke gestalte. Dit valt te meer op, daar door de bank deze meubels, met toewijding en talent ontworpen, zoo zeer passen in de bestemming van het Godshuis. De preekgestoelten der oude Hollandsche kerken zijn meestal waardige, waardevolle kunstwerken, zoodat het onder de goede en geoorloofde wenschen van den kunstvriend mag gerekend worden de meeste preekstoelen der vaderlandsche kerken in ééne uitgave vereenigd te zien. In 1881 werd de kerk met een orgel verrijkt, en wel in het oostelijk kruisfront, dat door zijnen omvang eerder ontsiert. Maar zulke ontsieringen ondergaan vele kerken. De oorspronkelijke bouwmeester heeft op dit meubel tijdens de stichting niet gerekend, en daardoor worden de later aangebrachte orgels slechts dáár tot sieraad der kerk, waar toevallig de juiste ruimte voor dit meubel aanwezig is. In de kerken te Maassluis en Oudshoorn heerscht dit gunstig toeval.

* * *

DE KERK VAN WOUBRUGGE.

De Vuursche is ook nog heden een echt landelijk oord en het toeven aldaar verfrist den stedeling. Gaarne was ik hier in deze mooie boschrijke streek een paar dagen gebleven, te meer daar het natuurschoon door het eenvoudig, maar artistiek kerkje wordt verrijkt; maar mijn reisgezel, — een echte Hollander — die gewoon is zijn blik op uitgestrekte weiden met grazend vee te laten rusten, heeft tot langer verblijf geen geduld. De groote steen — een dolmin of heidensche offersteen, — niet ver van het Godshuis gelegen, welke aan voorhistorische tijden herinnert, kan evenmin zijne aandacht meer boeien. Mijn vriend wil naar Holland's vergezichten terug, waar boom noch struik het indrukwekkend uitzicht op de wijde horizonten vermindert noch verkleint. De wandeling langs de breede wetering, welke den Rijn met het Brasemermeer verbindt, schenkt hiertoe volop gelegenheid, te meer daar de streek van Alphen af tot de vruchtbaarste gedeelten van ons land behoort. Vooral in dit jaar is dit tafereel uitermate weelderig; de koeien, zoo wordt leweerd, kunnen als 't ware liggend rijkelijk hun voedsel vinden. Na een half uur wandelen vertoont zich het torentje der dorpskerk van Woubrugge, een welvarend klein dorp, schilderachtig aan de Woudwetering gelegen. Pal aan 't water, midden in het dorp, stichtte in de zeventiende eeuw de gemeente van Woubrugge eene nieuwe kerk, — ingewijd in 1653 —, ter vervanging van het Godshuis te Jacobsoude, dat in 1630 was gesloopt. Daar het kerkje volgens O. C. van Hemessen Sr. tevens vluchtheuvel voor de bevolking was als Spaarndam of IJdam mochten doorbreken, is het gebouw op ietwat opgehoogd terrein opgetrokken. Bij het binnentreden zijn zes treden op te gaan, aan den oostelijken ingang aan de Woudwetering. Deze goed architectonisch gevormde overdekte ingang is in den oorspronkelijken staat bewaard gebleven; ook nu, evenals in de zeventiende eeuw, worden de zes treden door de kerkbezoekers overschreden; in het fries is het

stichtingsjaar 1653 gebijteld. Oude Leden te ontmoeten, doet door de bank weldadig aan, namelijk als sympathie in gedachten en ontwikkeling ongeschonden zijn gebleven. Is dit niet geheel het geval, dan stemt zulk eene ontmoeting wel eens pijnlijk. Dit moeten wij te Woubrugge helaas ondervinden. Hoewel het gedrukte gevoel, dat mijn reisgezel aan de Vuursche beheerschte, hier aan het water en aan de uitgestrekte weidevlakten plaats heeft gemaakt voor opgewekte stemming, werd Woubrugge ons slechts tot beperkte vreugde. Wat is het geval? Hoezeer het dorpskerkje door zijnen harmonischen bouw pakt, nemen wij bij het binnentreden waar, dat het grondplan hetzelfde is, als dat van de Nieuwe kerk te 's Gravenhage, maar door het wegvallen der zestal absiden of paviljoens minder rijk van vorm dan dat der kerk in de hofstad. (Zie afbeelding op bladzijde 108). Geen kruiskerk dus maar een langgestrekt gebouw, niet bijzonder geschikt voor den protestantschen eeredienst, om intieme stemming te geven. Daar zoover ons bekend is Holland geene andere kerk met dezen gestrekten achthoekigen plattegrond bezit, is het wel zeker, dat ook van de kerk te Woubrugge, Noorwits (den Haag + 12 Febr. 1669) evenals van de Nieuwe kerk te 's Gravenhage de bouwmeester was. Wij bewonderen in Noorwits minder den echten kerkbouwmeester met fijn gevoel voor kerkelijke stemming dan wel den uitstekenden constructeur. Ook hier bereikt hij zonder

Foto C. Steenberg.

DE HERVORMDE RENAISSANCE-KERKEN IN NEDERLAND, ALS ZELFSTANDIG BOUWWERK GESTICHT.

DE KERK VAN DE VUURSCH.

Foto C. Steenberg.

DE HERVORMDE RENAISSANCE-KERKEN IN NEDERLAND, ALS ZELFSTANDIG BOUWERK GESTICHT.
DE KERK TE WOUBRUGGE.

eenig steunsel van pilaren, zonder trekstangen welke de overspanning moeten samenhouden, een hecht monument, dat den tand des tijds trotseert, en dit ook in komende tijden doen zal. Laat men den blik over de hoogopgaande houten gewelven, — in grijze tint gehouden —, volgen, dan blijft onze bewondering voor Noorwits onverzwakt, te meer daar het hem ook hier te Woubrugge, evenals te's Gravenhage, gelukt is dezen stouten gewelfbouw door een geestig ontworpen toren te versieren, welke met de kerk één geheel vormt. Het ongetemperde licht valt door negen hoge vensters in de kerk; aan het westfront, alwaar in 1794 het orgel werd geplaatst, zijn de lichtramen gesloten. De bank van den ambachtsheer, voorheen versierd met het in hout gebeeldhouwde wapen, en waarvoor een middeleeuwsche grafzerk ligt, staat tegenover den preekstoel. De koperen lessenaar van den voorlezer prijkt met het jaartal 1705; het houtbeeldhouwwerk, ongetwijfeld bij de stichting aanwezig, is verdwenen; geen enkele Renaissance-lichtkroon versiert de betrekkelijk groote ruimte. De schenkerster van het orgel was volgens O. C. van Hemessen Sr. de ambachtsvrouw Jacomina Anthonia Terwen, Douairière Mr. J. Vingerhoedt. Dit geschenk was een blijk van vergevingsgezindheid jegens de bevolking, die in 1791 de woning der ambachtsvrouw had geplunderd. De eerste organist was de heer Jan van Griethuizen uit Amsterdam. Deze en zijn zoon Abraham van Griethuizen hebben samen het orgel gedurende een honderdtal jaren bespeeld. Den 19en Augustus 1894 werd de schenking van het orgel, juist honderd jaar geleden, feestelijk herdacht. — Op de torenklok staat het latijnsche opschrift: „F. Hemony me fecit Amstelodami, anno millesimo sexcentesimo quinto. Benedicat terra dominum, landet et superexaltet eum in saecula”. Dit beteekent: F. Hemony te Amsterdam heeft mij gemaakt in het jaar duizend zeshonderd vijf en zestig. De aarde zegene den Heere, love en verheffe Hem in eeuwigheid”. De bel is dus twaalf jaar na den bouw der kerk gegoten. — Als de teleurstelling van in het dorpskerkje van Woubrugge niet den kruisvorm aan te treffen is overwonnen, werkt het bezoek verrijkend op onze beschaving, daar dit Godshuis onder de zeventiend' eeuwse kunstwerken op protestantsch-kerkelijk gebied zijne merkwaardige plaats behoudt. — Van uit de kerk de ophaalbrug overschrijdend, wachtte ons een aangenaam verblijf in het logement tegenover het kerkje, vroolijk aan den waterkant gelegen. Dit huis heeft oude brieven; het was voorheen het Gerechtshuis. Alle betimmeringen hebben de zeventiend' eeuwse zwaarte en hechtheid. Als bijzonderheid mag worden aangestipt, dat dit huis eene gevangenis met twee cellen in den oorspronkelijken staat heeft, welke ook heden

nu en dan worden gebruikt. Het onderhoudend en degelijk boek van O. C. van Hemessen Sr. (Een wandeling door Woubrugge en Hoogmade. Historische plaatsbeschrijving dezer dorpen, Wageningen, Naamlooze Vennootschap Drukkerij „Vada” 1904) waaraan voor dit opstel eenige gegevens zijn ontleend, geeft overzicht over de geschiedenis der streek en van het dorp. De ambachtsheeren, zoo bericht verder de schrijver, stammen allen uit het geslacht der Van Woudes. Door verschillende geschiedschrijvers wordt het jaar 823 genoemd als de tijd, waarin Jacob Van den Woude de gemeente kreeg. — Het gemis van trams en stoombooten maakt Woubrugge tot een echt landelijk oord..

Nogmaals terugblikkend op de kerk en het schilderachtige tafreel, verlaat men de rijke streek met voldoening; een flinke loop langs de Woudwetering in noordelijke richting brengt ons wederom in woeliger omgeving, namelijk door stoombootverbinding van uit het Brasemermeer naar Leiden, of naar Amsterdam.

(Wordt vervolgd.)

J. H. SCHORER.

HET AMERIKAANSCH DUEL.

DOOR EWALD GERHARD SEELIGER.

(15)

(Geautoriseerde Vertaling).

NA verloop van meer dan vijf minuten werd op de eerste verdieping een raam geopend, en een slaapmuts kwam te voorschijn.

„Zeg eens, juffrouw Nolte!” riep Gohn naar boven. „Hier breng ik je den uitknijper terug. Mr. Fleitman is vanavond in Tampa teruggekeerd. Maar hij heeft zijn huissleutel vergeten.”

„Goedenavond, Mr. Fleitman!” riep juffrouw Nolte, terwijl zij haar slaapmuts recht zette. „Ik zal u dadelijk open doen.”

Spoedig daarop knarste een sleutel in het slot der huisdeur.

„Dank u!” sprak Patrick Peppercorn, en schudde zijn nieuwen vriend zoo krachtig de hand, dat deze van pijn een kreet gaf.

„Duivels!” lachte hij, zich de pols wrijvend. „Heb je een cursus in athletiek gevolgd?”

Nu begaf Patrick Peppercorn zich onder de beschuttende vleugelen van juffrouw Nolte. Ze lichtte hem voor op de trap, opende de deur van de kamer, die Tom Fleitman reeds twee jaar bewoond had en draaide het elektrische licht op.

„Zoo, Mr. Fleitman!” zei ze honingzoet tegen Patrick Peppercorn. „Wenscht u verder nog iets?”

Patrick Peppercorn keek de kamer eens rond en dacht na. „Ik was al bang, dat u onderweg een ongeluk was overkomen,” ging de hospita voort, terwijl ze de kaars zoo scheef hield, dat de vetdruppels op haar blauwwollen slaapgewaad vielen. „En bedenkt u eens, hoe vreeselijk dat voor mij geweest zou zijn, omdat u nog zes weken met de huur ten achter is.”

„Dat komt morgen in orde, juffrouw Nolte!” sprak Patrick Peppercorn, gaapte zeer luid en beduidde haar, dat zij zich kon verwijderen.

„Wel te rusten, Mr. Fleitman!” antwoordde ze, en verliet de kamer.

Patrick Peppercorn kroop in Tom Fleitman's bed en dacht: Zou deze ongelukkige kerel zich werkelijk van kant hebben gemaakt?

Hij sliep dadelijk in en snurkte geweldig, wat hij steeds deed, als hij moeilijke uren had doorgemaakt.

Den volgenden morgen bracht juffrouw Nolte het ontbijt en nam de huur voor een half jaar in ontvangst, waarvoor zij een kwitantie afgaf.

„Nummer twee!” dacht Patrick Peppercorn, terwijl hij het papier bij de andere kwitantie voegde. „Daarmee zal ik me bij Tom Fleitman legitimeeren, als die nog te voorschijn mocht komen.”

Daarop ging hij naar de haven, om zijn bagage van de boot te halen. Nauwelijks stond hij op de aanlegplaats, om een bootman te roepen, of twee negers kwamen op hem af.

„Goeden morgen, Mr. Tom!” riep Benjamin reeds van verre. „Wil Mr. Tom met ons varen?” vroeg Josua.

„Waar komen jullie vandaan?” vroeg Patrick.

„We hebben voor Mr. Shuttlecock brieven en kranten gehaald!” zei Benjamin, op de zwarte tasch wijzende, die hij onder den arm droeg.

„We komen van de post!” bevestigde Josua en hield zijn hand op. „Mr. Tom geeft ons altijd vijf dollars.”

Patrick Peppercorn begon te begrijpen, dat Tom Fleitman een royale kerel was. Hij drukte ieder vijf dollars in de hand, wat hen een vreugdegehuil deed aanheffen, stapte in hun boot en liet zich naar de petroleumboot roeien. Hier verzocht hij, hem zijn bagage te brengen.

„Mr. Tom heeft een nieuwe koffer!” merkte Josua op, terwijl hij zich de eene op den rug heesch.

„Mr. Tom heeft twee nieuwe koffers!” stelde Benjamin vast, terwijl hij zich met de andere belastte.

Vervolgens maakten zij aanstalten, om de baai uit te roeien.

„Stop!” gelastte Patrick Peppercorn, naar Tampa wijzende. „Zeg aan Mr. Shuttlecock, dat ik binnen enkele dagen kom, maar nog eenige gewichtige zaken te behandelen heb.”

Zij keerden terstond om, en renden, toen zij weer aan land waren gekomen, met de twee koffers achter Patrick Peppercorn aan. Hij beval hun, de bagage bij juffrouw Nolte te brengen en begaf zich naar het Metropol-hotel, waar hij zich in een telefooncel terugtrok. Daar vroeg hij verbinding aan met het detectivebureau „Argus”, welks bestaan hij in het telefoonboek ontdekte, en informeerde naar Tom Fleitman.

„We geven U de gevraagde inlichtingen voor zo dollars!” luidde het antwoord.

Patrick Peppercorn liet terstond het geld door een knecht van het hotel naar het bureau brengen, en belde dit, nadat de gevraagde som bezorgd was, opnieuw op.

„Het is mij er om te doen te weten, of deze Tom Fleitman nog leeft!”

„Maak u niet ongerust, hij leeft!” kreeg hij ten antwoord. „Hij is gisteravond van een lange reis teruggekeerd en bevindt zich op zijn vertrekken, Manila avenue 28, bij juffrouw Nolte.”

„Vervloekt!” bromde Patrick Peppercorn nijdig. „Hij schijnt een oom te hebben, van wien hij een erfenis te wachten heeft. Waar is deze oom?”

„Aan boord van de „Free Love”. Zij ligt in de Old-Tampa baai, ongeveer twee uur van Tampa, in een kleine golf tegenover Bay View. Van daar in een half uur te bereiken. De oom heet Sam Shuttlecock en bezit een vermogen van ongeveer tweehonderdduizend dollars.”

„Dat interesseert me minder!” zei Patrick Peppercorn. „Ik zou graag van u iets naders hooren over de familieleden van dezen Tom Fleitman en zijn oom. Heeft hij niet een neef?”

„Mr. Nathanael Mobson!” luidde het antwoord. „Een onzer handigste advocaten. Als u dat wensch, willen wij u nadere mededeelingen wel schriftelijk zenden.”

„Gaarne!” antwoordde Patrick Peppercorn, zonder lang na te denken. „Wilt U dit schrijven zoo spoedig mogelijk poste restante afzenden? Ik zal het dan in den loop van den dag afhalen.”

Vervolgens snelde hij naar juffrouw Nolte terug en begon zich op Tom Fleitman's kamer huiselijk in te richten. Juffrouw Nolte bood aan, hem daarbij behulpzaam te zijn.

„Vervloekt!” riep hij plotseling uit. „Daar bedenk ik me, dat mijn sleutels in de Mississippi gevallen zijn. En ik moet in elk geval een paar brieven hebben, die in dit bureau liggen.”

Juffrouw Nolte haalde een smid en weldra was het bureau open. Het eerste, wat Patrick Peppercorn in de handen viel, was een portret.

„Dat is Gladys!” sprak hij triomfantelijk. „Wat zegt u van haar, juffrouw Nolte?”

„Ze is het mooiste meisje van Florida!” antwoordde juffrouw Nolte. „Dat weet u toch? Het heeft in alle kranten gestaan.”

„Of ik dat weet!” glimlachte Patrick Peppercorn, terwijl hij het portret midden op het bureau zette. „Ik zal me misschien toch nog maar met haar verloven. Wat zegt u van dat plan?”

„O mijn God!” zuchtte zij, zich de handen vouwend. „Ik wensch u bij voorbaat geluk, Mr. Fleitman.”

„U houdt dus dit engagement voor voordelig?” ondervroeg hij verder, met gefronst voorhoofd.

„Voor Miss Schwab is het zeer voordelig.”

„En voor mij niet?”

„Ze heeft immers niets dan haar schoonheid!” antwoordde juffrouw Nolte weifelend. „Schoonheid vergaat. U kunt toch heel wat betere partijen doen, Mr. Fleitman.”

„Hm!” zei Patrick Peppercorn nadenkend. „Ik zal de zaak nog eens overleggen. Gladys is dus werkelijk arm?”

„Ze krijgt geen dollar mee, als ze trouwt!” sprak juffrouw Nolte zoo beslist, dat aan de waarheid van haar woorden niet ge-

twijfeld kon worden. „Haar vader is totaal geruïneerd. Vroeger ging het hem uitstekend. Maar sinds die koper-crisis zit hij diep in de schulden. Maar dat weet u toch alles veel beter dan ik.”

„Zeker, zeker!” haastte hij zich te zeggen, terwijl hij zich weder naar het bureau begaf.

Zijn gewichtigste ontdekking bestond in de treffende overeenkomst, welke hij constateerde, tusschen zijn handschrift en dat van Tom Fleitman. Nu verwonderde het hem niet meer, dat Nathanael Mobson zoo terstond met zijn handteekening had genoeg genomen.

„Ongelooflijk!” dacht hij, bij zich zelve lachend, terwijl hij zijn onderzoek voortzette. „Dat is me nog eens een echt dubbelgangerschap!” Over de physiologische verklaring van dit verschijnsel maakte hij zich verder niet druk.

Na een half uur was hij met zijn nasporingen gereed. Verdere ontdekkingen van beteekenis had hij niet gedaan. Maar zoo langzamerhand stond de persoon van Tom Fleitman hem vrij helder voor oogen. En de brief van het detectivebureau, dien hij tegen den avond van het postkantoor haalde, bracht de gegevens, welke hem nog ontbraken.

Vervolgens ging hij naar de haven en vroeg inlichtingen over de reisgelegenheden naar de Old-Tampa baai, waar Sam Shuttlecock's „Free Love” nu reeds zeven jaar voor anker lag.

(Wordt vervolgd).

Foto C. Steenberg.

DE HERVORMDE RENAISSANCE-KERKEN IN NEDERLAND, ALS ZELFSTANDIG BOUWERK GESTICHT.

DE KERK TE WOUBRUGGE, VAN BINNEN.